

Examen VWO
2018

tijdvak 2
maandag 18 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter dit examen is een erratum opgenomen.

Dit examen bestaat uit 28 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Problematisch alcoholgebruik onder jongeren

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Nederlandse jongeren drinken problematisch veel, zo blijkt uit internationaal onderzoek. Elf landelijke en regionale organisaties hebben minister Schippers en staatssecretaris Van Rijn (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) daarom middels een zogenaamd Alcoholmanifest opgeroepen om met maatregelen te komen (tekst 1). Een van de oproepen uit het manifest heeft betrekking op het verschijnsel 'blurring': branchevervaging, waarbij een aantal winkels hun klanten alcoholische drankjes aanbieden en de grens tussen horeca en detailhandel vervaagt (tekst 2).

Lees de regels 1 tot en met 26 van tekst 1.

'Bingedrinken' onder jongeren kan beschouwd worden als een politiek probleem.

- 2p 1 Noem twee kenmerken van een politiek probleem die te herkennen zijn in de regels 1 tot en met 26 van tekst 1. Geef bij elk kenmerk een ander bijpassend citaat.

Lees tekst 2.

De regering en Kamer hebben verschillende taken. De Kamer beschikt over verschillende formele middelen om haar taken uit te voeren. In de regels 26 en 55 van tekst 2 staat **(a)** waar oorspronkelijk een formeel middel van de Kamer genoemd werd. Met dat formele middel spreekt de Kamer de regering aan op één van haar taken.

- 3p 2
- Welk formeel middel moet staan op de plaats van **(a)**?
 - Bij welke taak van de Kamer hoort dat middel?
 - Op welke van haar taken wordt de regering met dat formele middel aangesproken?

Gebruik tekst 1 en tekst 2.

Elf organisaties willen de politiek beïnvloeden en hebben daartoe een oproep gedaan in een Alcoholmanifest. Het barrièremodel beschrijft de politiek als een proces waarin verschillende barrières genomen moeten worden om een doel te bereiken. De oproep waarvan sprake is in de regels 22 tot en met 26 van tekst 1, is bedoeld om één van die barrières te nemen. En uit tekst 2 is op te maken welke andere barrière genomen moet worden.

- 2p 3
- Leg uit over welke barrière de organisaties het politieke probleem proberen te krijgen met hun oproep in de regels 22 tot en met 26 van tekst 1.
 - Leg uit welke barrière volgens tekst 2 nog genomen moet worden.

De VVD was twee maanden eerder (december 2016) van plan om een wetsvoorstel in te dienen om 'blurring' wettelijk toe te staan. Dat is tegengesteld aan de wens van ChristenUnie, CDA en PvdA om 'blurring' tegen te gaan.

De vier partijen ChristenUnie, CDA, PvdA en VVD hebben hun wortels in drie verschillende ideologische tradities. De ideologie van de VVD verschilt op één punt wezenlijk van de andere twee ideologieën en dat verschil kan de tegengestelde standpunten ten aanzien van 'blurring' voor een deel verklaren.

- 4p **4**
- Geef bij elk van de partijen de ideologie.
 - Geef het verschil tussen de ideologie van de VVD enerzijds en de twee andere ideologieën anderzijds waarmee de tegenstelling met betrekking tot 'blurring' verklaard kan worden.
 - Leg je antwoord uit.

De handhaving van de Drank- en Horecawet berust deels bij de Rijksoverheid en deels bij de gemeenten. De verhouding tussen de Rijksoverheid en de gemeenten is vastgelegd in de grondwet. Daarbij is uitgegaan van het beginsel 'autonomie en medebewind'. In tekst 2 zijn enkele kenmerken van dat beginsel te herkennen.

- 4p **5**
- Noem een kenmerk van autonomie dat te herkennen is in tekst 2.
 - Noem een kenmerk van medebewind dat te herkennen is in tekst 2.
 - Geef bij elk kenmerk een bijpassend citaat uit tekst 2 en leg je keuze uit.

Opgave 2 Vloggers en reclame

Bij deze opgave hoort tekst 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Internet biedt vele nieuwe mogelijkheden voor het verspreiden en consumeren van amusement en informatie. En dit biedt ook ruimte voor economisch handelen. Activiteiten die voorheen alleen mogelijk waren met grote, complexe organisaties die over veel geld beschikten, zijn nu binnen het bereik van individuen gekomen. Veel vloggers verdienen geld door op verzoek van fabrikanten producten in beeld te brengen. Dit wordt beschouwd als sluikreclame. Voor het relatief jonge internet is nog niet uitgekristalliseerd welke instanties zeggenschap hebben. Verschillende actoren hebben daar wel belang bij of ontwikkelen daar wel een visie op.

Lees tekst 3.

Dat het Commissariaat voor de Media op internet nog niet mag optreden, komt onder andere doordat overheidsbemoeienis met de media politiek gevoelig ligt. Twee politieke visies staan als uitersten tegenover elkaar. Aan de ene kant staat de visie die voor een meer regulerende overheid is en aan de andere kant staat de visie die voor een meer terughoudende overheid is.

- 4p 6
- Geef in verband met sluikreclame door videobloggers een argument waarom de overheid hiertegen zou moeten optreden.
 - Geef in verband met sluikreclame door videobloggers een argument waarom de overheid hiertegen **niet** zou moeten optreden.
 - Vermeld bij elk van beide visies bij welke politieke stroming die visie past en onderbouw je keuze met een uitgangspunt of trefwoord van die stroming.

Bij het analyseren van de massamedia maken we onderscheid tussen zenders en ontvangers. Het internet heeft het mogelijk gemaakt dat iedereen zender kan worden.

- 2p 7
- Leg met behulp van de oplagespiraal uit dat het succes van zenders zoals videobloggers van invloed kan zijn op de kwaliteit van kranten.

Zie de regels 12 tot en met 16 en de regels 43 tot en met 56 van tekst 3.

Het Commissariaat voor de Media is opgericht om een aantal doelen van het mediabeleid van de overheid te helpen verwezenlijken. In de regels 12 tot en met 16 is sprake van een verplichting.

- 2p 8
- Bij welk doel van het Commissariaat voor de Media past deze verplichting?
 - Welk machtsmiddel heeft het Commissariaat voor de Media om haar wettelijke plicht te vervullen?

In de afgelopen jaren is het lees-, luister- en kijkgedrag van veel mensen veranderd. Traditionele media zoals kranten en omroepen hebben zonder publiek geen inkomsten. In hun zoektocht naar (nieuw) publiek, begeven ook zij zich ook op internet. Daar maken de meeste serieuze nieuwsmedia geen sluikreclame. Ze hebben binnen hun organisatie als het ware een rem ingebouwd waarmee vermenging van nieuws en commercie, zoals onder andere bij sluikreclame het geval is, tegengegaan wordt.

- 2p 9 – Met welk document wordt binnen de nieuwsorganisaties commerciële invloed op inhoudelijk nieuws tegengegaan?
– Leg uit hoe dat werkt.

Opgave 3 Nexitverlangens

Bij deze opgave hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In de zomer van 2016 werd er in Groot-Brittannië een referendum gehouden over het al dan niet voortzetten van het lidmaatschap van de Europese Unie (EU). Een meerderheid van de Britten stemde voor een Brexit, het vertrek van Groot-Brittannië uit de EU. De Brexit versterkte ook de roep in Nederland om een referendum uit te schrijven over een eventueel vertrek uit de EU, een Nexit. Volgens de auteur van tekst 4 wordt de Brexit een belangrijk thema in de aanloop naar de Nederlandse Tweede Kamerverkiezingen van 2017.

Lees de regels 1 tot en met 15 van tekst 4.

Het bepleiten van een neuro vloeit voort uit kritiek op de euro.

- 2p 10 – Welke instelling neemt besluiten over onder andere de waarde van de euro?
– Leg uit of die instelling supranationaal of intergouvernementeel is.

Lees de regels 16 tot en met 64 van tekst 4.

De auteur gebruikt in tekst 4 niet het woord 'populisme'. In zijn beschrijving van de politieke actie en reactie, zijn wel enkele kenmerken van populisme te herkennen.

- 4p 11 Geef twee citaten uit tekst 4 en leg bij elk citaat uit dat daarin een kenmerk van populisme te herkennen is. Ga uit van twee verschillende citaten en twee verschillende kenmerken van populisme.

Zie de regels 56 tot en met 58 van tekst 4.

Framing gebeurt met retorische middelen zoals het gebruiken van woorden die tot de verbeelding spreken. Daarachter gaat een redeneerwijze schuil die geanalyseerd kan worden.

- 3p 12 – Leg uit wat framing is.
– Geef minstens twee elementen waarmee de achterliggende redeneerwijze geanalyseerd kan worden.

De Europese Unie kent verschillende instituties waaronder het Europees Parlement, de Europese Raad en de Europese Commissie. De Nederlandse regering kan met name in één van die drie instituties zelf (zonder tussenkomst van anderen) inbreng hebben.

- 3p 13 Leg uit in welke institutie de Nederlandse regering zelf inbreng kan hebben en waarom dat niet kan in die andere twee.

Opgave 4 Problematische jeugdgroepen

Bij deze opgave horen schema 1 en de teksten 5 en 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het rapport 'Kostbare vriendschappen' doet verslag van een onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Het onderzoek brengt binnen één gemeente in kaart welke maatschappelijke problemen veroorzaakt worden door problematische jeugdgroepen en welke kosten voor de samenleving daaraan verbonden zijn. In de onderzochte gemeente waren twee criminele en drie overlastgevende jeugdgroepen actief. In de periode van vijf jaar die in kaart werd gebracht, waren gedurende korte tijd ook nog twee hinderlijke jeugdgroepen actief. Maar vanwege te weinig bruikbare gegevens zijn deze hinderlijke jeugdgroepen niet in het onderzoek meegenomen. Schema 1 en de teksten 5 en 6 komen uit het onderzoeksverslag.

Lees schema 1.

De hinderlijke jeugdgroepen werden vanwege te weinig bruikbare gegevens, niet meegenomen in het onderzoek. De onderzoekers hebben onder andere gebruikgemaakt van politiestatistieken. Schema 1 bevat informatie waarmee verklaard kan worden waarom over hinderlijke jeugdgroepen minder gegevens in de politiestatistieken beschikbaar waren.

- 2p 14 Leg uit waarom er te weinig bruikbare gegevens van hinderlijke jeugdgroepen in de politiestatistieken staan. Gebruik daarvoor twee verschillen tussen hinderlijke jeugdgroepen en de andere twee soorten problematische jeugdgroepen.

Uit de omschrijving van de drie typen problematische jeugdgroepen valt op te maken dat de politie niet alleen maar ingezet zal worden vanwege haar taak om strafbare feiten op te sporen. Bij het bestrijden van problematische jeugdgroepen zal de politie ook een van haar andere taken uitvoeren.

- 2p 15 – Welke andere taak zal de politie uitvoeren bij het actief bestrijden van problematische jeugdgroepen?
– Welke persoon of instantie is verantwoordelijk voor de inzet van de politie in verband met deze andere taak?

Lees tekst 5.

In tekst 5 is sprake van een referentiegroep.

- 2p 16 Leg uit waarom je in dit onderzoek een referentiegroep nodig hebt.

Het onderzoek 'Kostbare vriendschappen' is uitgevoerd in één gemeente. De onderzoekers hebben wijk/postcodegebied als matching kenmerk meegenomen om zo ook andere kenmerken van de groep (zie de regels 16 tot en met 20 van tekst 5) mee te kunnen wegen.

- 2p 17 Leg uit dat voor dit onderzoek de wijk / het postcodegebied homogeen van samenstelling moet zijn.

Onderzoekers formuleren vaak een hypothese met een afhankelijke en een onafhankelijke variabele.

- 3p 18 – Formuleer, in aansluiting op de regels 1 tot en met 26 van tekst 5, een hypothese met twee variabelen die bij dit onderzoek zou kunnen passen.
– Wat is de afhankelijke variabele en wat is de onafhankelijke variabele in deze door jou opgestelde hypothese?

Jongeren kunnen crimineel gedrag gaan vertonen omdat ze deel uitmaken van een groep. De begrippen 'groepsdruk' en 'groepsdwang' benoemen aspecten van groepsdynamiek. Neutralisatie is een speciale vorm van groepsdynamiek.

- 2p 19 – Leg uit wat neutralisatie inhoudt.
– Leg uit hoe neutralisatie crimineel gedrag kan bevorderen.

Lees tekst 6.

- 2p 20 Leg uit welke twee kenmerken van integraal veiligheidsbeleid te herkennen zijn in de lokale aanpak.

Opgave 5 Opiniepeilingen

Bij deze opgave hoort tekst 7 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In tekst 7 is te lezen dat verschillende nieuwsmedia verschillende antwoorden geven op de vraag hoe ze omgaan met peilingen. Uit die antwoorden kun je opmaken wat voor soort nieuwsmedia het betreft en ook welke verschillende normen en waarden ze overdragen op hun publiek.

Lees de regels 1 tot en met 52 van tekst 7.

NRC is voorzichtig met het koppelen van de uitkomst van een peiling aan actuele gebeurtenissen.

- 2p **21** Beargumenteer uit waarom voorzichtigheid geboden is bij het koppelen van de uitkomst van een peiling aan actuele gebeurtenissen. Gebruik in je argumentatie de begrippen correlatie en causaliteit op een correcte manier.

De Telegraaf en NRC maken een andere keuze bij het informeren van hun lezers. De waarden en normen die daarbij een rol spelen worden daarmee impliciet overgedragen aan hun lezers.

- 3p **22**
- Geef een norm die te herkennen is in de keuze die De Telegraaf maakt bij het berichten over opiniepeilingen.
 - Geef een andere norm die te herkennen is in de keuze die NRC maakt bij het berichten over opiniepeilingen.
 - Bij welke maatschappelijke functie van de media past het overdragen van waarden en normen?

Lees de regels 53 tot en met 75 van tekst 7.

In de regels 70 tot en met 75 van tekst 7 staat dat er veel zwevende kiezers zijn. Dat de binding van kiezers met gevestigde politieke partijen steeds minder wordt, hangt samen met veranderingen die zich vanaf de jaren '60 in de Nederlandse politieke cultuur hebben voorgedaan.

- 2p **23**
- Geef een voorbeeld van een verandering in de politieke cultuur die samenhangt met deze afnemende binding.
 - Leg uit wat die verandering inhield.

Opgave 6 Verzwaring van het strafrecht

Bij deze opgave hoort tekst 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De PVV wil hard optreden tegen criminaliteit. Dat blijkt onder andere in juni 2017. De PVV kondigt dan aan dat ze met een initiatiefwetsvoorstel zal komen: mensen die mogelijk een gevaar vormen voor de nationale veiligheid moeten meteen kunnen worden opgepakt, ook als er weinig bewijs is.

Hard bleek de PVV ook al eerder, onder andere in 2009. Toen kwam ze met een initiatiefwetsvoorstel om het strafrecht te verzwaren. Tekst 8 bestaat uit enkele fragmenten van de website van de PVV waarin de inhoud van het initiatiefwetsvoorstel uit 2009 uit de doeken gedaan wordt.

Lees de regels 1 tot en met 13 van tekst 8.

Met het wetsvoorstel uit tekst 8 wil de PVV de belangen van de slachtoffers voorop stellen. Daarmee sluit de PVV aan bij andere veranderingen in de afgelopen decennia waarbij de positie van het slachtoffer in het strafprocesrecht al sterk is verbeterd.

- 2p **24** Geef twee voorbeelden van die verbeterde positie van het slachtoffer in het strafrecht.

Lees tekst 8.

De verandering van het strafrecht die met het wetsvoorstel uit tekst 8 beoogd wordt, is een voorbeeld van conservatief beleid.

- 2p **25** – Geef de betekenis van het begrip conservatief in deze context.
– Leg met behulp van een verwijzing naar de doelen van straffen uit dat dit voorstel past bij conservatief beleid.

De Klassieke School en de Moderne Richting zijn denkrichtingen die te herkennen zijn in voorstellen over de inrichting van ons strafrechtstelsel.

- 2p **26** – Geef een verschil tussen de Klassieke School en de Moderne Richting.
– Leg uit of het voorstel om de strafrechtelijke minderjarigheid te verlagen meer past bij de Klassieke School of meer bij de Moderne Richting.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Volgens tekst 8 hebben slachtoffers er belang bij dat daders zwaar gestraft worden. Voorstanders van mediation of herstelrecht formuleren andere belangen die slachtoffers ook zouden kunnen hebben. Zij bepleiten dan ook andere maatregelen.

- 2p 27
- Waar is mediation of herstelrecht op gericht?
 - Op welke wijze zou aan de belangen van slachtoffers tegemoet gekomen kunnen worden volgens voorstanders van mediation of herstelrecht?

De PVV stelt voor om meer jeugdigen strafrechtelijk te behandelen als volwassenen.

Er is een sociologische verklaringstheorie waarmee dat voorstel ondersteund kan worden en ook één waarmee het juist afgekeurd kan worden.

- 4p 28
- Geef beide theorieën.
 - Geef van elk van beide theorieën de bijpassende redenering.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

maatschappijwetenschappen vwo

Centraal examen vwo

Tijdvak 2

Opgaven

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor vwo,

Bij het centraal examen maatschappijwetenschappen vwo op maandag 18 juni, aanvang 13.30 uur, moeten de kandidaten de volgende mededeling ontvangen. Deze mededeling moet bij het begin van de zitting worden voorgelezen en/of aan de kandidaten worden uitgereikt.

Op **pagina 7** moet **vraag 17** worden overgeslagen. Streep deze vraag door.

Namens het College voor Toetsen en Examens,

drs. P.J.J. Hendrikse,
voorzitter